

Desværre omhandler Værket kun Tiden til 1756, er altsaa kun en Art Prolegomena til Pitts Storgerning.

J. A. F.

I de sidste år har atter en voldsom fejde sat sindene i bevægelse blandt tyske historikere; skønt ført i en endnu hæftigere tone end sædvanlig, har den dog ud over de mange ukvemsord haft et vist videnskabeligt resultat, som man maa- ske nu, da der atter er fred, kan søge at gøre op.

Anledningen var Max Lehmanns store biografi af Stein (*Freiherr v. Stein* 1—3. 1902—05). På en række hidtil uklare punkter har dette fremragende værk givet den endelige løsning; men imod dets skildring af sammenbruddet 1806 og især imod den energiske påstand om den franske revolutions- lovgivnings direkte indflydelse på Steins reformer rejste sig en kraftig modstand, som gav anledning til en yderligere ud- dybelse af spørgsmålet. Lehmanns hovedmodstander blev den ansete jurist og historiker E. v. Meier, kendt fra tid- ligere arbejder over preussisk forvaltningshistorie, men iøvrigt mere jurist end historiker og derfor ligeså skarp og skematisk som Lehmann forsigtig og forbeholden. I sit 1907 påbegyndte værk: *Französische Einflüsse auf die Staats- und Rechtsent- wicklung Preussens im XIX. Jahrh.*, som særlig skulde skildre den franske påvirkning i midten af forrige århundrede med de Westfalske provinser som mellemed, maatte han tage standpunkt til Lehmanns påstand, og han gjorde det ved en skarp polemik mod denne i 2det bind af sit store værk.

Den yderligere diskussion mellem disse to forf. burde snarest hensynke i glemsel, så uværdig var den i sin tone og så ligegyldig i videnskabelig henseende. Men det kan ikke nægtes, at Meiers første skrift, trods uhyre overdrivelser, har stor værdi, og yderligere fremkom der fra en række andre forskere, Kaufmann, Delbrück, Wahl, men især Hintze og Gierke meget værdifulde bidrag. — Det er da for det første uomstødelig godtgjort af Meier, at Stein personlig hele sit liv igennem stod uforsonlig over for den franske re- volution. Hvad reformerne angår, må det også fuldstæn- dig opgives som Lehmann at søge forbilledet for den på den

østpøussiske generallanddag 1808 besluttede indkomstskat i revolutionens tvangslån af 1793, der havde en fuldstændig nivellerende karakter; forbilledet er sandsynligvis Pitts indkomstskat. — Den pøussiske almindelige værnepligt, som planlægges i disse år, stammer derimod sikkert ned fra den franske revolution, selv om man må erindre, at tanken herom principielt bekæmpedes af de revolutionære i den første tid og først efterhånden vandt frem, da nøden tvang den frem i 1793. At søge forbilledet i Fr. Wilh. I's kantonordning, således som Meier stadig vil det, må afgjort opgives, dens princip var ganske modsat, grundedes netop på modsætningen mellem privilegerede og uprilegerede i modsætning til den alm. værnepligts lige statsborgerret.

Vanskeligst, men også interessant er spørgsmålet om kommunalordningen af 1808, på hvis affattelse Stein efter Lehmanns undersøgelser må siges at have haft nogen mere indflydelse end tidligere antaget. Hvad L. her, gennem et sammenlignende studium af lovteksterne, har påvist, er, at nogle enkelte paragraffer viser ordret påvirkning fra den franske lovgivning; det drejer sig særlig om to vigtige bestemmelser: 1) at borgerrepræsentanterne repræsenterer ikke den kres af mænd, der har valgt dem, men den hele by, 2) at de vælges efter territoriale valgkresse, ikke af korporationer, lav o. lign. Om betydningen af en sådan ordret overensstemmelse er det især, man har stredes. Begrænses spørgsmålet til de to nævnte paragraffer, er det vistnok det sandsynligste med Lehmann at antage, at man fra Frankrig har fået ikke blot formuleringen, men også impulsen til dem. Men når L. derfra — trods mange forbehold — vil slutte til en videre fransk påvirkning på lovens almindelige grundprincipper, er dette afgørende bleven tilbagevist, og særlig er Meier her bleven kraftig understøttet af Otto Gierke i en glimrende rektoratstale fra Berlin jan. 1909. Både han og Hintze (i Forsch. zur pøuss. u. brandenburgische Geschichte XXI) har fremhævet, at „die Städteordnung“ i bund og grund er en genoplivelse af gamle tyske tilstande, „den gamle tyske forfatning“ som Stein sikkert har haft et meget

romantisk billede af. Den preussiske kommunalordnings grundtanke er byens organisation som selvstændig kommune, genopvækkelsen af det „genossenschaftliche Gemeinwesen“, skabt ud af erindringen om det tyske byvæsens blomstringstid og på grundlag af de endnu bestående institutioner. Men i skarpeste modsætning hertil står den franske municipalordnings radikalisme, der omstøder de gamle bykorporationer og vel opgiver centralisationen, men i stedet stiller de ny municipier under en ret skarp kontrol af departementsstyrelserne. Den franske ordning umuliggør det intime kommunale liv, som Stein netop trods alle dets skyggesider vurderede så højt; og revolutionslovgiverne var her i bedste overensstemmelse med tidens tanker, den herskende naturretslære bekæmpede alle mellemlid mellem stat og individ, og særlig i Frankrig erklæredes korporationerne krig — således af Rousseau i „Contrat social“. Gierke viser imidlertid, hvorledes der netop iblandt tyske naturretslærere fandtes afvigende anskuelser herom. Althusius havde fremsat en teori om samfundets trinvis opbygning og netop lagt vægt paa kommunen; hans tanker genoptages i det 18. årh. (Chr. Wolff, Nettelblad), fik indflydelse på Justus Möser, og denne har igen præget Steins hele historiske opfattelse.

Forholdet med den Steinske kommunalordning bliver da dette, at ideerne til den kan føres tilbage til særlige retninger inden for den tyske naturretsskole, der var i skarp modsætning til den franske revolutions principper, at den skabtes ud af den tyske fortid, selv om enkelte ikke uvigtige grundsætninger er lånt fra franske love.

Poul Nørlund.
